

WYZNACZENIE CZŁONKÓW PERSONELU MISJI DYPLOMATYCZNEJ INNYCH, NIŻ SZEFEW MISJI

Państwo wysyłające może mianować według swego uznania członków personelu misji (tzn. osoby inne, niż szef misji); nie ma zatem obowiązku uzyskiwania *agrément* i dokonywania akredytacji.

Od tej zasady są cztery wyjątki:

WYJĄTEK PIERWSZY: Państwo przyjmujące może zażądać, by państwo wysyłające przekazało mu uprzednio nazwiska *attachés* wojskowych, morskich i lotniczych, celem wyrażenia na nie zgody. Mamy tu zatem do czynienia ze swoistym *agrément* wobec osoby, która nie jest szefem misji.

Attachés wojskowi, morscy i lotniczy są niekiedy wyznaczani przez resorty „siłowe” państwa wysyłającego. Istnieje zatem obawa, że mogą prowadzić działalność szpiegowską.

WYJĄTEK DRUGI: Obywatele państwa przyjmującego mogą być członkami personelu dyplomatycznego misji państwa wysyłającego wyłącznie za zgodą państwa przyjmującego (istotne jest to np. wówczas, gdy dyplomata posiada podwójne obywatelstwo). Zgoda może być w każdym czasie cofnięta. Państwo przyjmujące może także odmówić zgody na osobę posła, który nie jest obywatelem państwa wysyłającego.

Powyższe ograniczenie nie dotyczy członków personelu techniczno – administracyjnego oraz członków personelu służby misji.

WYJĄTEK TRZECI: Liczebność misji dyplomatycznych współcześnie determinowana jest głównie rzeczywistymi potrzebami. W związku z tym stan osobowy poselstw wynosić może kilku albo kilkuset pracowników.

Zainteresowane państwa powinny osiągnąć jednak porozumienie co do liczebności misji dyplomatycznej. Gdy takiego porozumienia nie ma, liczebność misji

musi mieścić się w granicach, które państwo przyjmujące określa jako rozsądne i normalne.

Państwo przyjmujące może w szczególności zażądać, by liczba członków personelu w obcej misji została zredukowana do żądanych rozmiarów, zob.

Przykład z praktyki Stanów Zjednoczonych

W 1985 roku Kongres Stanów Zjednoczonych podjął decyzję o wyrównaniu składów osobowych w placówkach dyplomatycznych w relacjach amerykańsko-radzieckich. W 1985 roku w ambasadzie radzieckiej w USA zatrudnionych było 263 członków personelu misji, podczas gdy w ambasadzie amerykańskiej w Moskwie zatrudnionych było 225 członków personelu misji. Władze amerykańskie zażądały wycofania 50 członków misji radzieckiej.

Bardzo rzadkie jest natomiast określanie limitów personelu dyplomatycznego konkretną liczbą.

WYJĄTEK CZWARTY: *Persona non grata* (dalej: Png).

Podstawą utrzymywania owocnych stosunków dyplomatycznych między dwoma państwami jest zaufanie, jakim państwo przyjmujące darzy posła państwa wysyłającego. Państwo przyjmujące może zatem w każdym czasie (a zatem także przed przybyciem członka misji dyplomatycznej na terytorium państwa przyjmującego), bez podawania przyczyn, oznajmić państwu wysyłającemu, że:

- szef misji bądź którykolwiek z członków personelu dyplomatycznego misji jest *persona non grata* (tzn. „osobą niemile widzianą”),
- inny z członków personelu misji jest osobą niepożądaną (różnica między pojęciami: „osoba niemile widziana” oraz „osoba niepożądana” ma wyłącznie znaczenie kurtuazyjne).

Państwo przyjmujące przyczyn swego stanowiska nie musi uzasadniać, istnieją jednak pewne standardowe powody uznania za niemile widzianą/niepożądaną.

Najpospolitsze przyczyny uznawania za Png:

- a) szpiegostwo;
- b) zaangażowanie w działalność wywrotową, np. dążenie do podważenia konstytucyjnego porządku w państwie przyjmującym;
- c) poważne naruszenie prawa karnego w państwie przyjmującym. Np. w 1980 roku władze Stanów Zjednoczonych nakazały opuszczenie terytorium libijskiemu dyplomacie podejrzanemu o uprowadzenie i zgładzenie libijskiego dysydenta;
- d) systematyczne naruszenia przepisów ruchu drogowego.

Po uznaniu osoby za niemile widzianą bądź niepożądaną, państwo wysyłające powinno:

- a) odwołać osobę, której dotyczyło oświadczenie państwa przyjmującego albo
- b) położyć kres jej funkcjom uchylając immunitet (wówczas osoba taka może zostać np. osądzona w państwie przyjmującym).

W praktyce odwołanie następuje jeszcze przed oświadczeniem państwa przyjmującego co do osoby nieakceptowanej, gdy tylko wyjdą na jaw okoliczności uzasadniające podejrzenie, że dana osoba może być uznana za niepożądaną bądź niemile widzianą.

Jeżeli dana osoba (uznana za Png) nie zostanie odwołana albo pozbawiona immunitetu przez państwo wysyłające, państwo przyjmujące może wyznaczyć jej rozsądny termin na opuszczenie terytorium.

Jeżeli termin nie zostanie zachowany, państwo przyjmujące:

- a) może dokonać ekspulsji (czyli przymusowego wydalenia) osoby uznanej za Png;
- b) może od chwili bezskutecznego upływu terminu nie honorować przywilejów i immunitetów danej osoby. W takim przypadku odpowiednie zastosowanie znajduje (jak się wydaje) art. 39 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych:

Art. 39 Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych

„[...] 2. Gdy funkcje osoby korzystającej z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych dobiegły końca, przywileje i immunitety te wygasają w

normalnym trybie z chwilą opuszczenia przez nią kraju lub z upływem rozsądnego terminu, w którym mogłaby ona to zrobić, z tym że do tego czasu trwać będą nawet w razie konfliktu zbrojnego. Immunitet trwa jednak nadal w odniesieniu do aktów dokonywanych przez taką osobę w toku pełnienia jej funkcji jako członka misji.[...]”

Należy podkreślić, że uznanie za Png powinno wchodzić w grę jedynie w przypadku stawiania przez państwo przyjmujące osobistych zarzutów przedstawicielowi państwa wysyłającego.

W innych sytuacjach, zwłaszcza w związku z zadrażnieniami w stosunkach dwustronnych, gdy państwo przyjmujące wzywa państwo wysyłające do odwołania pewnej liczby członków jego misji dyplomatycznej (<https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2018/04/skripal-case-diplomatic-expulsions-numbers-180402121217839.html>)

- nie powinno się deklarować Png. Np. w 2007 roku Wielka Brytania zażądała od Rosji, by ta wycofała swego przedstawiciela dyplomatycznego. Żądanie brytyjskie związane było m. in. z rosyjską odmową wydania Andrieja Lugowoja, podejrzanego o udział w zabójstwie dysydenta Aleksandra Litwinienki.

W obu przypadkach jednak (tzn. uznania za Png lub żądania odwołania członka misji z powodu opisanego powyżej) skutki deklaracji państwa przyjmującego, domagającego się odwołania, są identyczne.

Państwo przyjmujące może uznać za osobę niemile widzianą, na zasadach podobnych, do opisanych wyżej, także członka misji konsularnej.

W praktyce, osoba uznana za PnG ma wyznaczony rozsądny termin (najczęściej 7 dni) na opuszczenie terytorium państwa przyjmującego.

SKŁAD PERSONELU MISJI DYPLMATYCZNEJ

W skład personelu misji dyplomatycznej wchodzi (oprócz szefa misji):

I) członkowie personelu dyplomatycznego - osoby posiadające stopień dyplomatyczny. Państwo wysyłające samo określa, który z członków misji posiada stopień dyplomatyczny.

Jeżeli jednak państwo wysyłające ewidentnie nadużywa uprawnień w zakresie akredytacji - np. akredytując jako członka personelu dyplomatycznego osobę, która w oczywisty sposób funkcji dyplomatycznych nie pełni (np. prywatnego służącego) - państwo przyjmujące może:

- uznać taką osobę za Png albo
- zażądać ograniczenia liczby członków personelu misji.

II) członkowie personelu administracyjnego i technicznego - osoby zatrudnione w administracji i technicznej służbie misji (tłumacze, personel urzędniczy, personel zajmujący się bezpieczeństwem misji, personel zajmujący się sprawami związanymi z komunikacją);

III) członkowie personelu służby misji (np. ogrodnicy, kucharze, służący).

Problematyka nadawania stopni dyplomatycznych w praktyce polskiej została uregulowana w:

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 roku o służbie zagranicznej (art. 8-10) (Dz.U.2017.161 t.j.)

Art. 8: „(1) Ustanawia się, z zastrzeżeniem art. 10 ust. 2, następujące stopnie dyplomatyczne w służbie zagranicznej:

1) ambasador tytularny [„ambasador tytularny” - stopień honorowy nadawany zwykle urzędnikom MSZ o wieloletnim stażu w polskiej służbie zagranicznej. Stopień ten nie jest równoznaczny z tytułem „ambasadora nadzwyczajnego i

pełnomocnego”, akredytowanego przy głowie państwa przyjmującego w charakterze oficjalnego przedstawiciela państwa wysyłającego na podstawie Konwencji Wiedeńskiej z 1961 roku – dop. MWJ”,

- 2) radca - minister,
- 3) I radca,
- 4) radca,
- 5) I sekretarz,
- 6) II sekretarz,
- 7) III sekretarz,
- 8) attaché.

(2) Najniższym stopniem dyplomatycznym jest stopień attaché”.

Art. 10 ust. 2: „Osobom wyznaczonym do wykonywania zadań Ministra Obrony Narodowej w placówce zagranicznej nadaje się stopień dyplomatyczny:

- 1) attaché obrony (wojskowego, morskiego, lotniczego) albo
- 2) zastępcy attaché obrony (wojskowego, morskiego, lotniczego).”

Art. 9 ust. 1: „Stopnie dyplomatyczne są jednocześnie stanowiskami pracy, a w placówkach zagranicznych funkcjami, na których członek personelu dyplomatyczno-konsularnego wykonuje czynności służbowe.”

Zgodnie z art. 12 ustawy o służbie zagranicznej dyrektor generalny służby zagranicznej nadaje stopień dyplomatyczny temu, kto spełnia łącznie następujące warunki:

- 1a) odbył aplikację dyplomatyczno-konsularną lub
- 1b) jest urzędnikiem służby cywilnej lub
- 1c) ukończył Krajową Szkołę Administracji Publicznej,
- 2) złożył egzamin dyplomatyczno-konsularny,
- 3) zna co najmniej dwa języki obce,
- 4) posiada tytuł magistra lub równorzędny,
- 5) wykazuje się odpowiednim stanem zdrowia psychicznego i fizycznego.

WYJĄTEK: Ambasador nadzwyczajny i pełnomocny mianowany przez Prezydenta RP na podstawie Konstytucji, nie musi spełniać wszystkich opisanych wyżej warunków. W takim przypadku uzyskuje on stopień dyplomatyczny na czas pełnienia funkcji ambasadora.

Ad. 1) (ukończenie aplikacji)

Warunki naboru na aplikację dyplomatyczno-konsularną

Art. 39 ustawy o służbie zagranicznej: „(1) Aplikantem dyplomatyczno-konsularnym może zostać osoba, będąca obywatelem polskim, spełniająca wymagania określone w art. 12 ust. 1 pkt 3-5 [ustawy o służbie zagranicznej, zob. wyżej].

(2) Nabór na aplikację jest otwarty oraz odbywa się w drodze konkursu.”

PASZPORT DYPLOMATYCZNY

Legitymowanie się paszportem dyplomatycznym nie oznacza, że dana osoba posiada stopień dyplomatyczny (względnie: jest członkiem personelu misji) i przysługują jej przywileje oraz immunitety dyplomatyczne na gruncie Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych. Paszporty dyplomatyczne są w praktyce wydawane także osobom nie związanym z działalnością dyplomatyczno-konsularną. Gdy chodzi o polską praktykę, to należy odnieść się do:

Art. 26-29 ustawy o dokumentach paszportowych z dnia 13 lipca 2006 roku

(Dz.U.2016.758 t.j.)

Art. 26: (1) Uprawnionymi do otrzymania paszportu dyplomatycznego są:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) Marszałek i wicemarszałkowie Sejmu;
- 3) Marszałek i wicemarszałkowie Senatu;
- 4) Prezes i wiceprezesi Rady Ministrów;
- 5) ministrowie, sekretarze i podsekretarze stanu;
- 6) posłowie i senatorowie;

7) posłowie do Parlamentu Europejskiego wybrani w Rzeczypospolitej Polskiej;

8) Prezes, Wiceprezes i sędziowie Trybunału Konstytucyjnego;

9) Pierwszy Prezes i Prezesi Sądu Najwyższego;

10) Prezes i wiceprezesi Naczelnego Sądu Administracyjnego;

11) Prokurator Krajowy i pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego.

(2) Paszporty dyplomatyczne otrzymują także małżonkowie osób wymienionych w ust. 1 pkt 1-5 i 8-10, jeżeli towarzyszą im w podróży służbowej poza granicami kraju."

Art. 27: „1. Uprawnionymi do otrzymania paszportu dyplomatycznego są również osoby zajmujące stanowiska lub pełniące funkcje:

1) w służbie zagranicznej, które posiadają stopień dyplomatyczny;

2) związane z przywilejami i immunitetami dyplomatycznymi na podstawie umów międzynarodowych, których stroną jest Rzeczpospolita Polska, lub zwyczajów międzynarodowych;

3) w wyniku skierowania do pracy w organizacjach międzynarodowych.

2. Paszport dyplomatyczny przysługuje członkom rodziny w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej [...] osób, o których mowa w ust. 1, jeżeli pozostają z nimi we wspólnocie domowej i przesiedlają się z nimi za granicę."

Dla posiadaczy paszportów dyplomatycznych pewne przywileje oraz immunitety wynikać mogą:

a) z międzynarodowego prawa zwyczajowego, które określa przywileje oraz immunitety niektórych podmiotów, np. w głów państw, szefów rządów i ministrów spraw zagranicznych. W tych przypadkach uprzywilejowana pozycja prawna

związana jest jednak z zajmowanym stanowiskiem, nie zaś z samym faktem legitymowania się paszportem dyplomatycznym,

b) umów międzynarodowych, np.:

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Ekwadoru o zniesieniu obowiązku wizowego dla posiadaczy paszportów dyplomatycznych i służbowych z dnia 3 października 2007 roku

Art. 1 ust. 1: „Obywatele Rzeczypospolitej Polskiej legitymujący się ważnymi paszportami dyplomatycznymi lub służbowymi, wydanymi przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz obywatele Republiki Ekwadoru legitymujący się ważnymi paszportami dyplomatycznymi, oficjalnymi lub specjalnymi, wydanymi przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Ekwadoru, są uprawnieni do wjazdu, wyjazdu i tranzytu przez terytorium drugiej Umawiającej się Strony bez wiz, korzystając z przejść granicznych dozwolonych dla międzynarodowego ruchu pasażerskiego.”

Art.3: „Uprawnienia wynikające z zasad zawartych w niniejszej umowie przysługują również członkom rodziny pracownika wymienionego w poprzednim artykule, pod warunkiem, że legitymują się oni paszportami wymienionymi w artykule 1 ustęp 1 wydanymi przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych Umawiającej się Strony i pozostają z nim/ nią we wspólnocie domowej.”

W braku szczegółowych regulacji, osoby legitymujące się paszportem dyplomatycznym (a niebędące członkami misji dyplomatycznych lub konsularnych oraz nienależące do osób wymienionych wyżej w pkt. [a] i [b]) mogą być traktowane w sposób uprzywilejowany z powodów czysto kurtuazyjnych (może tu chodzić np. o szczególne traktowanie przy kontrolach granicznych).

Zob. także: audycja: Trzecie oblicze dyplomacji z dnia 3 listopada 2014 roku (plik audio dostępny na stronie:

<http://www.polskieradio.pl/9/4029/Artykul/1276221,Do-czego-upowaznia-paszport-dyplomatyczny>

WYBRANE PRZYWILEJE ORAZ IMMUNITETY

UWAGA OGÓLNA DOTYCZĄCA PRZYWILEJÓW I IMMUNITETÓW:
Interpretując przepisy o przywilejach i immunitetach należy podkreślić, że celem przywilejów oraz immunitetów nie jest zapewnienie korzyści poszczególnym osobom, lecz zapewnienie skutecznego wykonywania funkcji przez misje dyplomatyczne reprezentujące suwerenne państwa. Z tego powodu przepisy, o których mowa, należy interpretować funkcjonalnie.

NIETYKALNOŚĆ CZŁONKÓW MISJI

Zob. także: audycja: *Trzecie oblicze dyplomacji* z dnia 24 listopada 2014 roku (plik audio dostępny na stronie: <http://www.polskieradio.pl/9/4029/Artykul/1297848,Po-co-jest-nietykalnosc-cielesna-dyplomatow>)

Osoba przedstawiciela dyplomatycznego jest nietykalna. Na państwie przyjmującym ciąży, w związku z tym, dwojaki obowiązek:

- A) negatywny, oraz
- B) pozytywny

ad A) Osoba uprawniona nie podlega władzy wykonawczej państwa przyjmującego w jakiegokolwiek formie. Osoby, którym nietykalność przysługuje, zobowiązane są do przestrzegania praw państwa przyjmującego, ale:

- nie mogą być aresztowane ani zatrzymane w żadnej formie,

- nie mogą być poddawane jakimkolwiek przymusowym kontrolom (przeszukaniom) i badaniom. Zakaz poddawania przymusowym badaniom dotyczy w szczególności przypadków, gdy istnieje usprawiedliwione przypuszczenie, że osoba uprawniona kieruje pojazdem pod wpływem środków odurzających, zob.

*Art. 129 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 roku Prawo o ruchu drogowym (Dz.U.2012.1137
j.t. z późn. zmian.)*

W stosunku do:

- szefów i cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych,
 - szefów i cudzoziemskiego personelu urzędów konsularnych i misji specjalnych państw obcych oraz organizacji międzynarodowych,
- którzy korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych, nie można:
- a) żądać poddania się badaniu w celu ustalenia zawartości w organizmie alkoholu lub środka działającego podobnie do alkoholu, nawet jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że wskazana osoba mogła kierować pojazdem,
 - b) wymagać poddania pojazdu znajdującego się na drodze sprawdzaniu jego: stanu technicznego, wyposażenia, ładunku, wymiarów, masy lub nacisku osi;
 - c) odebrać im dokumentów stwierdzających uprawnienie do kierowania pojazdem lub jego używania.

Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 stycznia 2006 roku w sprawie postępowania policjantów wobec uczestników ruchu drogowego korzystających z immunitetów i przywilejów dyplomatycznych lub konsularnych oraz korzystających z immunitetów krajowych (fragmenty)

(Dz.Urz.KGP.2006.4.17, z późn. sprost.)

„§ 2

1. Stwierdzenie uprawnień osoby kontrolowanej do korzystania z immunitetu zakrajowego - następuje na podstawie legitymacji wydanej przez Ministra Spraw Zagranicznych, którą osoba ta ma obowiązek posiadać i okazać.

§ 3

Każda interwencja podejmowana wobec osób korzystających z immunitetów lub przywilejów musi być przeprowadzana taktownie, ale stanowczo, z pełnym poszanowaniem przysługujących tym osobom praw.

§ 4.

1. Policjant ma prawo zatrzymać do kontroli każdy pojazd, również gdy jest on oznakowany tablicami dyplomatycznymi.

2. W każdym przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia wykroczenia przez kierującego pojazdem wyposażonym w dyplomatyczne tablice rejestracyjne policjant powinien zatrzymać pojazd i przeprowadzić kontrolę wymaganych dokumentów pojazdu oraz dokumentów osoby kierującej.

3. Jeżeli kierujący pojazdem, w przypadku określonym w ust. 2, jest osobą korzystającą z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych, policjant nie jest uprawniony do nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego, skierowania sprawy do sądu jak również wpisania tej osoby do ewidencji kierowców naruszających przepisy ruchu drogowego.

§ 6.

1. Jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że kierujący pojazdem korzystający z immunitetu zakrajowego znajduje się w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu alkoholu albo środka działającego podobnie do alkoholu (np. wyczuwalna woń alkoholu z ust, trudności z zachowaniem równowagi po wyjściu z pojazdu, bełkotliwa mowa), policjant:

- 1) nie może żądać poddania się przez kierującego badaniu w celu ustalenia zawartości w organizmie alkoholu lub środka działającego podobnie do alkoholu, zwanego dalej „badaniem”;
- 2) jest obowiązany zaproponować kierującemu poddanie się badaniu;
- 3) uniemożliwia dalsze kierowanie pojazdem w razie odmowy poddania się badaniu lub w przypadku pozytywnego wyniku badania.

2. Uniemożliwienie kierowania, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, powinno być połączone z nawiązaniem kontaktu z właściwym przedstawicielstwem

dyplomatycznym lub konsularnym oraz przekazaniem pojazdu innej osobie wskazanej przez kontrolowanego i może nastąpić w szczególności przez:

- 1) zwrócenie się do kontrolowanego o powstrzymanie się od kierowania pojazdem;
- 2) zaproponowanie przekazania do depozytu kluczyków pojazdu, a w przypadku odmowy oraz gdy osoba kontrolowana znajduje się poza pojazdem, uniemożliwienie jej powrotu do pojazdu przez blokowanie dostępu do drzwi, w miarę możliwości bez naruszenia nietykalności tej osoby;
- 3) zablokowanie kontrolowanego pojazdu przy użyciu pojazdu (pojazdów) służbowego Policji lub blokady na koła.

3. Uniemożliwienie kierowania, o którym mowa w ust. 1, powinno trwać do czasu przekazania kierującego do dyspozycji szefa misji lub urzędu, lub otrzymania innych, wyraźnych dyspozycji przekazanych przez dyżurnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych dyżurnemu komendy wojewódzkiej (Stołecznej) Policji.

§ 7

Do pojazdu oznaczonego tablicami dyplomatycznymi nie należy wsiadać, nawet w celu wyjęcia kluczyków ze stacyjki.

§ 9

Jeżeli w trakcie kontroli okaże się, że kierującym jest osoba niekorzystająca z immunitetów i przywilejów dyplomatycznych lub konsularnych, a dysponent pojazdu korzysta z tych immunitetów i przywilejów, policjant przeprowadza kontrolę i wobec kierującego stosuje środki przewidziane prawem. W takim przypadku nie sprawdza się stanu technicznego, wyposażenia, ładunku, wymiarów, masy lub nacisku osi pojazdu znajdującego się na drodze.”

[PRZYKŁADOWE WYJĄTKI OD ZASADY – *nie wynikające bezpośrednio z Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych, ale nawiązujące do pojęcia okoliczności wyłączających bezprawność aktu na gruncie prawa międzynarodowego*]:

- osoba uprawniona, która odmawia poddania się badaniu na lotnisku, może być niewpuszczona na pokład statku powietrznego (przeważają tu względy bezpieczeństwa);
- osoba uprawniona może być przejściowo zatrzymana, gdy jest ujęta na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa. Zatrzymanie następuje tylko w takim zakresie i na taki czas, jaki jest potrzebny do zapobieżenia popełnieniu przestępstwa lub eskalacji jego skutków;
- osoba uprawniona może być poddana rewizji jeżeli uzasadniają to względy bezpieczeństwa publicznego.

Ad. B) Osoba uprawniona powinna być przez państwo przyjmujące chroniona przed wszelkimi zamachami na osobę, wolność i godność. Chodzi tu, m. in., o przyznanie zbrojnej ochrony, o ile okoliczności to uzasadniają.

Art. 136 Kodeksu karnego

„§ 1. Kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dopuszcza się czynnej napaści na głowę obcego państwa lub akredytowanego szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego takiego państwa albo osobę korzystającą z podobnej ochrony na mocy ustaw, umów lub powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dopuszcza się czynnej napaści na osobę należącą do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa albo urzędnika konsularnego obcego państwa, w związku z pełnieniem przez nich obowiązków służbowych, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej publicznie znieważa osobę określoną w § 1.

§ 4. Kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej publicznie znieważa osobę określoną w § 2, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.”

Komentarz do art.136 kodeksu karnego (Dz.U.97.88.553), [w:] A. Marek, Kodeks karny.

Komentarz, Dom Wydawniczy ABC, 2005, wyd. II.

1. Kodeks karny zapewnia ochronę przed czynną napaścią i znieważeniem przedstawicielom innych państw - na zasadzie wzajemności (art. 138 § 1) [...]

Zasada wzajemności oznacza, że w państwie obcym odpowiednie zachowania także opisane są jako przestępstwa w ustawodawstwie karnym. Nie jest natomiast konieczne wprowadzenie przez państwo obce identycznych zasad odpowiedzialności, tzn. np. określenia za dane przestępstwo takiego samego ustawowego zagrożenia, jak przewidziane w polskim k.k. [dop. M.W.]

Art. 136 § 1 i 3 penalizuje czynną napaść oraz znieważenie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej głowy obcego państwa (monarchy, prezydenta, premiera pełniącego taką funkcję), szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego (akredytowanego w Polsce ambasadora, nuncjusza Stolicy Apostolskiej), jak również innych osób korzystających z takiej ochrony na podstawie ustaw, umów lub powszechnie uznawanych zwyczajów międzynarodowych. Chodzi tu niewątpliwie o przedstawicieli organizacji międzynarodowych, takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, NATO, Rada Europy, Unia Europejska i OBWE, nie jest jednak jasne, jakich funkcjonariuszy obejmuje ta ochrona.

2. Wydaje się, że ochroną przewidzianą w art. 136 § 1 powinni być objęci jedynie szefowie organizacji międzynarodowych oraz ich przedstawicielstw w Polsce, gdyż tylko oni w świetle umów i zwyczajów międzynarodowych są "odpowiednikami" głów państw i ambasadorów. Ochrona innych wysokich funkcjonariuszy międzynarodowych organizacji powinna być realizowana na podstawie art. 136 § 2 i 4, tak jak ochrona osób należących do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa oraz urzędników konsularnych, czego jednak nie przewidziano w tych przepisach, co jest niewątpliwie mankamentem legislacyjnym.

3. Ochrona głów obcych państw i międzynarodowych organizacji oraz szefów przedstawicielstw tych państw i organizacji jest analogiczna do ochrony Prezydenta RP (por. sankcje art. 136 § 1 i 3 z art. 134 i 135). W wypadku czynnej napaści ochrona

ta jest niezależna od tego, czy napaść nastąpiła podczas pełnienia obowiązków służbowych przez wymienione osoby i miała z nimi związek, czy też nie.

W wypadku znieważenia - podobnie jak w odniesieniu do Prezydenta RP - karalność jest uzależniona od tego, czy znieważenie miało charakter publiczny [...]. Chodzi bowiem o ochronę nietykalności i godności szefów innych państw lub organizacji międzynarodowych oraz ich oficjalnych przedstawicieli podczas pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (także na polskim statku wodnym lub powietrznym [...]).

4. Szczególna ochrona przed czynną napaścią na podstawie art. 136 § 2 w odniesieniu do osób należących do personelu dyplomatycznego i urzędników konsularnych oraz funkcjonariuszy reprezentujących organizacje międzynarodowe uzależniona jest od dokonania napaści w związku (choć niekoniecznie podczas) z pełnieniem obowiązków służbowych przez osobę korzystającą z tej ochrony.

Związek czynnej napaści z pełnieniem obowiązków służbowych rozumieć należy jako więź między zachowaniem się sprawcy dokonującym czynnej napaści a konkretnymi czynnościami służbowymi, wykonywanymi przez osobę należącą do personelu dyplomatycznego lub urzędnika konsularnego. Związek ten powinien się wyrażać co najmniej tym, że fakt pełnienia obowiązków służbowych stanowił motyw napaści [zob. P. Kardas, Komentarz do art.136 kodeksu karnego (Dz.U.97.88.553), [w:] A. Zoll (red.), G. Bogdan, K. Buchała, Z. Cwiąkański, M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, J. Majewski, M. Rodzynkiewicz, M. Szewczyk, W. Wróbel, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-277. Tom II, Zakamycze, 1999.)

Jeżeli takiego związku brak, ochrona prawna realizowana jest na ogólnych zasadach (patrz art. 217).

Zgodnie z art. 217 § 1 Kodeksu karnego: Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Gdy chodzi o znieważenie, szczególna ochrona uzależniona jest od dokonania czynu publicznie (art. 136 § 4), natomiast przy braku publicznego charakteru znieważenia - następuje ona na zasadach ogólnych (art. 216).

Zgodnie z art. 216 Kodeksu karnego: § 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności. § 2. Kto znieważa inną osobę za pomocą środków masowego komunikowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Art. 136 Kodeksu karnego (komentowany na zakończenie wykładu nr 5) wydaje się być regulacją godną zauważenia o tyle, że prawo międzynarodowe nie nakłada obowiązku szczególnego zaostrzenia sankcji karnych w przypadku przestępstw skierowanych przeciwko nietykalności dyplomatów. Wystarczy penalizowanie tych aktów na zasadach ogólnych.

Zob. także: audycja: Trzecie oblicze dyplomacji z dnia 19 stycznia 2015 roku (plik audio dostępny na stronie: <http://www.polskieradio.pl/9/4029/Artykul/1356087,-Co-oznacza-obowiazek-ochrony-godnosci-glowy-panstwa>)

Wydaje się natomiast, że co do zasady w przypadku uprowadzenia posła, nie można żądać od władz państwa przyjmującego spełnienia wszelkich żądań porywaczy, którzy grożą zgładzeniem przedstawiciela państwa obcego.

Zob. także: audycja: Trzecie oblicze dyplomacji z dnia 27 października 2014 roku (plik audio dostępny na stronie: <http://www.polskieradio.pl/9/4029/Artykul/1270271,Zycie-porwanego-dyplomaty-kontra-interes-kraju>)

Nieco węższy jest zakres przywileju nietykalności osobistej, który przysługuje urzędnikom konsularnym. Otóż:

a) mogą zostać zatrzymani bądź aresztowani:

- w razie popełnienia ciężkiej zbrodni (to pojęcie nie jest definiowane. Na pewno w przypadku np. zabójstwa, zgwałcenia itp.), przy czym

- postanowienie w przedmiocie zatrzymania bądź aresztowania podjął sąd (a nie np. policjant, czy urzędnik państwowy),

b) mogą podlegać karze związanej z ograniczeniem wolności osobistej w razie wykonania prawomocnego wyroku sądowego.

Zakres ochrony przyznawanej posłom został rozszerzony na gruncie Konwencji o zapobieganiu przestępstwom i karaniu sprawców przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym przeciwko dyplomatom (Dz.U. 04.263.2620; Polska jest jej stroną od 1983 roku).

1. Ochronie przewidzianej w Konwencji podlegają nie tylko przedstawiciele dyplomatyczni i konsularni, ale m. in. również: głowy państw, szefowie rządów, ministrowie spraw zagranicznych wraz z towarzyszącymi członkami rodzin – o ile osoby te znajdują się w państwie obcym.

2. Konwencja określa czyny, których popełnienie przeciwko osobom objętym ochroną międzynarodową powinno być uznane za przestępstwo oraz odpowiednio surowo ukarane przez państwa – strony. Chodzi tu zwłaszcza o:

a) umyślne dokonanie: zabójstwa, uprowadzenia lub innej napaści na osobę albo wolność osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej,

b) umyślne dokonanie: gwałtownej napaści na oficjalną siedzibę, prywatne mieszkanie lub środki transportu osoby korzystającej z ochrony międzynarodowej, która to napaść może zagrażać tej osobie lub jej wolności,

c) groźbę popełnienia takiej napaści,

d) usiłowanie popełnienia takiej napaści, [...]

3. Państwo-strona Konwencji zobowiązane jest do podjęcia wszelkich niezbędnych działań w celu osądzenia (przed własnymi sądami) sprawcy jednego z opisanych wyżej czynów, o ile zachodzi jeden z następujących warunków:

a) gdy przestępstwo zostało popełnione na terytorium danego państwa albo na pokładzie statku lub samolotu zarejestrowanego w tym państwie,

b) gdy przypuszczalny sprawca jest obywatelem tego państwa,

c) gdy przestępstwo zostało popełnione przeciwko osobie korzystającej z ochrony międzynarodowej, mającej taki status z tytułu funkcji, które wykonuje w imieniu tego państwa [np. Francja zobowiązana jest wszcząć postępowanie przeciwko sprawcy czynu, którego ofiarą był ambasador francuski w Sudanie nawet wówczas, gdy ambasador był obywatelem brytyjskim a do czynu doszło na terytorium Sudanu].

d) gdy przypuszczalny sprawca przebywa na terytorium danego państwa i nie został wydany innemu państwu-stronie [np. z powodu braku traktatu o ekstradycji], które:

- wydania żądało, oraz

- między tym innym państwem (żądającym ekstradycji) a danym przestępstwem zachodzi związek, o którym mowa w pkt. (a) - (c) powyżej [np. Na terytorium RP przebywa obywatel Japonii, który podejrzewany jest o to, że na terytorium Afganistanu uprowadził ambasadora Pakistanu. Polska odmawia wydania podejrzanego Afganistanowi. W takim przypadku na RP spoczywa obowiązek podjęcia wszelkich niezbędnych działań w celu osądzenia podejrzanego we własnym zakresie – *aut dedere aut iudicare*, tj. albo wydaj, albo osądź].

NIETYKALNOŚĆ POMIESZCZEŃ MISJI DYPLOMATYCZNEJ

Nietykalność pomieszczeń misji dyplomatycznej nie oznacza, że teren misji jest eksterytorialny.

Eksterytorialność (zakrajowość) to jest fikcja prawna, zgodnie z którą przedstawiciel dyplomatyczny oraz pomieszczenia misji dyplomatycznej pozostają na terytorium państwa wysyłającego i z tego powodu nie podlegają władzy państwa przyjmującego (tj. tego, na terytorium którego rzeczywiście się znajdują). Koncepcja

eksterytorialności została spopularyzowana w pierwszej poł. XVII w. przez Hugona Grocjusza. Stanowiła rezultat podjętej przezeń próby zastąpienia starożytnej zasady „świętości posłów” koncepcją bardziej laicką, punktem wyjścia której pozostawało założenie, że dla zapewnienia właściwego funkcjonowania misji, jej pomieszczenia winny być wyłączone spod władztwa państwa przyjmującego.

Bywało, że koncepcji eksterytorialności nadużywano. Niektóre poselstwa domagały się przyznawania im *ius quarteriorum* (tj. wyłączenia w pewnym zakresie spod władztwa państwa przyjmującego całych dzielnic miejskich mieszczących siedziby obcych misji). Owe dzielnice niekiedy stawały się ostoją kryminalistów (Rzym, Madryt, Wenecja, Frankfurt nad Menem), jako że państwo przyjmujące nie mogło sprawować w nich zwierzchnictwa terytorialnego.

Koncepcja eksterytorialności została zarzucona w XIX w.

Współcześnie przywilej nietykalności przysługuje:

a) pomieszczeniom misji, zob.

Art. 1(i) Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych

„Wyrażenie ‘pomieszczenia misji’ oznacza budynki lub części budynków i tereny przyległe do nich, niezależnie od tego, kto jest ich właścicielem, użytkowane dla celów misji, łącznie z rezydencją szefa misji.”

W przypadkach „granicznych” (np. instytuty kulturalne, ogólnie dostępne czytelnie, czy biura informacyjne) państwa: przyjmujące i wysyłające powinny się porozumieć co do tego, czy w danym przypadku chodzi o objęte szczególną ochroną „pomieszczenie misji”.

b) prywatnym rezydencjom przedstawicieli dyplomatycznych.

Obecnie przyjmuje się, że państwo przyjmujące zobowiązane jest do:

- powstrzymania się od dokonywania władczych ingerencji w pomieszczeniach misji (obowiązek negatywny).

- zapewnienia pomieszczeniom misji odpowiedniej ochrony (obowiązek pozytywny).

Przed wskazaniem treści tych obowiązków, wspomnieć należy o dwóch kwestiach, które z przywilejem nietykalności pomieszczeń misji są bardzo silnie związane. Chodzi tu o:

- azyl dyplomatyczny,
- *droit de chapelle*.

AZYL DYPLOMATYCZNY

Azyl dyplomatyczny należy odróżnić od azyłu politycznego. W Polsce azyl polityczny (terytorialny) udzielany jest na podstawie:

Art. 90 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP (Dz.U.2018.51 t.j.)

„1. Cudzoziemcowi można, na jego wniosek, udzielić azylu w Rzeczypospolitej Polskiej, gdy jest to niezbędne do zapewnienia mu ochrony oraz gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej.”

Istotą zaś azyłu dyplomatycznego jest uniemożliwienie władzom państwa przyjmującego przymusowego wykonywania władztwa jurysdykcyjnego wobec osób, którym obcy przedstawiciel dyplomatyczny udzielił schronienia w pomieszczeniach misji.

Zakres tego przywileju przez wieki był przedmiotem kontrowersji w doktrynie i w praktyce. Istniały różne poglądy w tej mierze:

a) Poglądy przychylne instytucji azylu:

Fredericus de Marselaer

„Zwykło się posłów siedzibie przyznawać ten zaszczyt, iżby nie tylko domownikom, lecz nawet przestępcom i zbiegom była czymś na kształt świętej kotwicy, schronienia i ołtarza.”

b) Poglądy kwestionujące dopuszczalność udzielania azylu. Podkreślano, że udzielanie azylu nie mieści się w ramach funkcji dyplomatycznych i wskazywano, że przeciwko dopuszczalności przyznawania azylu przemawia zasada suwerenności i pełnej jurysdykcji terytorialnej państwa przyjmującego:

Cornelis van Bynkershoek

„Czy po to wysyłani są posłowie, by ukrywali rozbójników?”. „Mogą zaś posłowie bezpiecznie działać nawet, jeżeli nie będą ani przyjmować i ukrywać przestępców, ani też utrudniać wymiaru sprawiedliwości monarsze kraju, w którym przebywają”.

c) Rozwiązanie kompromisowe:

Abraham de Wicquefort

„Dopuszcza się azyl dla ‘nieszczęśliwych’, ale nie dla ‘przestępców’.”

Obecnie Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych nie określa wyraźnie, czy udzielanie azylu dyplomatycznego jest zgodne z prawem, czy też nie. Wnioski można wyciągać pośrednio z różnych sformułowań:

- art. 22 Konwencji bezwzględnie zakazuje władzom państwa przyjmującego wchodzenia na teren misji dyplomatycznej bez zgody jej szefa,
- art. 41 ust. 1 Konwencji zobowiązuje jednak posłów do szanowania przepisów państwa przyjmującego i nie mieszania się w sprawy wewnętrzne.

Wydaje się, że powołane wyżej normy mają również charakter zwyczajowy.

W związku z powyższym:

1. Udzielenie azylu dyplomatycznego narusza jurysdykcję i godzi w suwerenność państwa przyjmującego. Stanowi zatem naruszenie prawa międzynarodowego,

2. W przypadku udzielenia azylu z naruszeniem prawa międzynarodowego - władze państwa przyjmującego nie mogą jednak wejść na teren misji, by zatrzymać osobę poszukiwaną. Władze państwa przyjmującego uprawnione są natomiast do:

- podjęcia środków zmierzających do zatrzymania azylanta, w przypadku, gdyby zamierzał misję opuścić,
- podjęcia decyzji o uznaniu szefa obcej misji za *persona non grata*.

3. W praktyce azyl dyplomatyczny udzielany jest jednak wówczas, gdy przemawiają za tym względy humanitarne (np. wówczas, gdy azylantowi grozi śmierć, tortury, poniżające bądź nieludzkie traktowanie, względnie niesprawiedliwy proces sądowy). Np. w 1989 roku Stany Zjednoczone udzieliły azylu dyplomatycznego prof. Fang Lizhi i jego żonie.

Przypadki udzielania azylu w takich sytuacjach znane są także w praktyce polskiej. W latach 1995-1996 polska placówka dyplomatyczna w Dżakarcie przyznawała azyl mieszkańcom Timoru Wschodniego.

Wydaje się, że w przypadku udzielenia azylu dyplomatycznego z powodów humanitarnych, bezprawność aktu jest wyłączona.

Zob. także: audycja: Trzecie oblicze dyplomacji z dnia 8 grudnia 2014 roku (plik audio dostępny na stronie: <http://www.polskieradio.pl/9/4029/Artykul/1313503,Czy-ambasada-jest-eksterytorialna-i-moze-sie-w-niej-schronic-zbieg>)

DROIT DE CHAPELLE

Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych nie wspomina *expressis verbis* na temat *droit de chapelle*. W doktrynie przyjmuje się jednak, że zarówno z art. 22 Konwencji (mówiącego o nietykalności misji), jak i z prawa zwyczajowego wynika, że członkowie misji wraz z rodzinami mogą uczestniczyć w obrzędach

religijnych odprawianych na terenie misji i mogą w tym celu korzystać z urządzonych tam kaplic.

Niedopuszczalne są takie formy obrzędowe, które „wykraczają poza teren” misji: procesje, czy też głośnie bicie w dzwony.

Wskazywano już, że niezależnie od „prawa azylu” i „prawa kaplicy”, przywilej nietykalności pomieszczeń misji dyplomatycznej obejmuje dwa zasadnicze obowiązki:

- A) negatywny,
- B) pozytywny.

Ad. A) obowiązek negatywny państwa przyjmującego, tj. obowiązek powstrzymania się od dokonywania władczych ingerencji w pomieszczeniach misji. Oznacza to:

- **po pierwsze:** zakaz wkraczania kogokolwiek (także przedstawicieli organów państwa przyjmującego) na teren misji dyplomatycznej bez wyraźnej zgody szefa misji;

Zakaz ten jest bezwzględny. Oznacza to, że nawet w przypadku pożaru funkcjonariusze straży pożarnej mogą wkroczyć na teren misji wyłącznie za wyraźną zgodą szefa misji bądź odpowiednich władz państwa wysyłającego (chodzi tu o unikanie prowokacji).

W polskim porządku prawnym ta kwestia uregulowana jest przez:

Art. 24 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 roku o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U.2018.620 t.j., z późn. zmian.)

„1. W przypadku powstania pożaru w pomieszczeniach misji dyplomatycznej, urzędu konsularnego lub instytucji międzynarodowej, korzystających z immunitetu dyplomatycznego lub konsularnego, prowadzenie działania ratowniczego przez jednostki ochrony przeciwpożarowej jest dopuszczalne po uprzednim uzyskaniu

zgody szefa misji, kierownika urzędu konsularnego lub kierownika instytucji międzynarodowej, z zastrzeżeniem przepisu ust. 2.

2. Zgoda, o której mowa w ust. 1, może być jednak domniemana w przypadku powstania pożaru lub innego miejscowego zagrożenia wymagającego niezwłocznego działania ratowniczego.”

W praktyce dochodziło niekiedy do przypadków, w których państwo przyjmujące naruszało nietykalność misji wskazując, że jej pomieszczenia były wykorzystywane w sposób rażąco niezgodny z przeznaczeniem i godzący w porządek prawny państwa przyjmującego. Zob.

Sprawa ambasady Iraku w Pakistanie z 1973 roku

Władze Pakistanu dysponowały dowodami świadczącymi o tym, że w ambasadzie irackiej gromadzona jest broń, przekazywana następnie rebeliantom w Beludżystanie. Ambasador odmówił udzielenia zgody na przeszukanie. Policja weszła na teren misji bez jego zgody i zajęła znaczny zapas broni i amunicji.

Ambasadora Iraku uznano za *persona non grata*. W kilka dni później władze irackie wydały oświadczenie, w którym stwierdziły, że szanują integralność terytorialną Pakistanu.

Wątpić należy jednak, by wykształciła się norma powszechnego prawa zwyczajowego, pozwalająca na pogwałcenie nietykalności misji dyplomatycznej w każdym przypadku wykorzystania jej terenu do rażącego naruszania porządku prawnego państwa przyjmującego przez państwo wysyłające.

Nie można natomiast wykluczyć, że w skrajnych przypadkach bezprawność naruszenia nietykalności misji przez państwo przyjmujące może być wyłączona, jeżeli państwo przyjmujące:

a) działa w samoobronie (w rozumieniu art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych),

- b) działa w stanie wyższej konieczności (jest to nieodparta siła lub nieprzewidziane zdarzenie pozostające poza kontrolą danego państwa, czyniące rzeczą zasadniczo niemożliwą respektowanie nietykalności misji),
- c) działa w sytuacji zagrożenia życia bądź zdrowia ludzkiego.

W nieco inny sposób sformułowany jest ten obowiązek państwa przyjmującego w stosunku do placówek konsularnych.

Art. 31 ust. 2 konwencji wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 roku

„Władze państwa przyjmującego nie mogą wkraczać do tej części pomieszczeń konsularnych, które urząd konsularny używa wyłącznie na potrzeby swojej pracy, chyba że wyrazi na to zgodę kierownik urzędu konsularnego, osoba przez niego wyznaczona lub kierownik przedstawicielstwa dyplomatycznego państwa wysyłającego. Zgody kierownika urzędu konsularnego można jednak domniemywać w razie pożaru lub innego nieszczęśliwego wypadku wymagającego niezwłocznych czynności ochronnych.”

- **po drugie:** zakaz wywłaszczania pomieszczeń misji bez zgody państwa wysyłającego nawet na uzasadnione cele publiczne (np. zakwaterowanie wojska) i za odszkodowaniem;
- **po trzecie:** zakaz doręczania pozwów i innych aktów władzy miejscowej, nawet za pośrednictwem poczty, zob.

Art. 1135³ Kodeksu postępowania cywilnego

„§ 1. Doręczenie pism sądowych osobom przebywającym w Rzeczypospolitej Polskiej, którym przysługuje immunitet sądowy lub egzekucyjny, oraz innym osobom przebywającym w budynkach lub pomieszczeniach korzystających z nietykalności na podstawie ustaw, umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów

międzynarodowych, dokonyje się za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych.”

- **po czwarte:** zakaz prowadzenia egzekucji sądowej z pomieszczeń misji dyplomatycznej.

Ad. B) obowiązek pozytywny państwa przyjmującego, tj. obowiązek zapewnienia pomieszczeniom misji odpowiedniej ochrony. Chodzi tu w szczególności o:

- **po pierwsze:** ochronę przed wtargnięciem kogokolwiek na teren misji, zob.

Sprawa amerykańskiego personelu dyplomatycznego w Teheranie, 1979-1980

Dnia 4 listopada 1979 roku grupa zwolenników rewolucji islamskiej zajęła pomieszczenia ambasady Stanów Zjednoczonych w Teheranie, biorąc w charakterze zakładników członków personelu dyplomatycznego i konsularnego (ok. 50 osób).

Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych z 1961 roku stanowi, co następuje:

„Art. 22: ust. 1. Pomieszczenia misji są nietykalne. [...] ust. 2. Państwo przyjmujące ma szczególny obowiązek przedsięwzięcia wszelkich stosownych kroków dla ochrony pomieszczeń misji przed jakimkolwiek wtargnięciem lub szkodą oraz zapobieżenia jakimkolwiek zakłóceniu spokoju misji lub uchybieniu jej godności.

Art. 29: Osoba przedstawiciela dyplomatycznego jest nietykalna. Nie podlega on aresztowaniu ani zatrzymaniu w żadnej formie. Państwo przyjmujące będzie traktować go z należyтым szacunkiem i przedsięwzięcie wszelkie odpowiednie kroki, aby zapobiec wszelkiemu zamachowi na jego osobę, wolność lub godność.”.

Powyższe normy są również normami międzynarodowego prawa zwyczajowego.

Władze irańskie naruszyły prawo międzynarodowe przez:

- niepodjęcie wszelkich niezbędnych działań, mających na zapewnienie nietykalności misji i nietykalności jej członków,
- zachęcanie zamachowców do dalszej okupacji ambasady.

- **po drugie:** ochronę przed wyrządzeniem szkody pomieszczeniom misji.

- **po trzecie:** ochronę przed naruszeniem spokoju i godności przedstawicielstwa.

Polskie prawo nie zakazuje zgromadzeń w pobliżu obcych przedstawicielstw dyplomatycznych, o ile ich celem nie jest naruszanie nietykalności misji bądź naruszanie spokoju i godności misji (np. palenie flag, skandowanie obraźliwych haseł).

Polskie prawo penalizuje natomiast pewne działania skierowane przeciwko nietykalności przedstawicieli dyplomatycznych i pomieszczeń misji:

- czynną napaść na osobę, której przysługuje immunitet,
- publiczne znieważenie osoby, której przysługuje immunitet,
- znieważenie bądź zniszczenie symboli państwa obcego.

Art. 137-138 Kodeksu karnego

Art. 137: „[...] kto na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej znieważa, niszczy, uszkadza lub usuwa godło, sztandar, chorągiew, banderę, flagę lub inny znak państwa obcego, wystawione publicznie przez przedstawicielstwo tego państwa lub na zarządzenie polskiego organu władz [podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku].”

Art. 138: „§ 1. Przepisy [powyższe] stosuje się, jeżeli państwo obce zapewnia wzajemność [tzn. jeżeli w państwie obcym analogiczne czyny skierowane przeciwko przedstawicielom RP, bądź polskim symbolom państwowym są karalne na gruncie prawa tego państwa obcego].”

Na gruncie omawianego przywileju (tj. nietykalności pomieszczeń misji) ochronie podlegają także środki transportu misji, których nie można objąć: (a) rewizją, (b) rekwizycją, (c) zajęciem lub (d) egzekucją. Ochrona im przyznana jest zatem nieco węższa, niż ochrona przyznana pomieszczeniom misji i prywatnym rezydencjom, o których konwencja wiedeńska mówi, że są „nietykalne”. Oznacza to m. in., że:

- co do zasady niedopuszczalne jest zatrzymanie i przeszukanie pojazdu należącego do misji. Wydaje się jednak, że dozwolone jest sprawdzenie tożsamości osób znajdujących się w pojeździe oraz odmowa zgody na przejazd wówczas, gdy jednym z pasażerów jest osoba, której państwo wysyłające udzieliło azylu z naruszeniem prawa międzynarodowego.

- niedopuszczalne jest założenie blokady na koła nieprawidłowo zaparkowanego środka transportu misji. Działanie takie nie jest rewizją, rekwizycją, zajęciem lub egzekucją. Tym niemniej jednak stanowi ewidentnie środek karny. Dozwolone będzie natomiast odholowanie w bezpieczne miejsce pojazdu nieprawidłowo zaparkowanego, jeżeli zaparkowany został w takim miejscu, że zagraża bezpieczeństwu ruchu bądź też ruch poważnie utrudnia.